

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Sulpici[i] Severi Presbyteri Opera Omnia

Sulpicius <Severus>

Amstelodami, 1665

Dialogus III. De eadem re.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11490

adhuc esset melius audire; an exoptatissimo nobis viro, qui officii causa ad nos veniebat, occurrere. Tum Gallus: *Etiamsi non ob adventum sanctissimi sacerdotis relinquenda nobis hæc esset oratio, nox ipsa cogebat, hucusque protractum finire sermonem. Verum quia de Martini virtutibus nequaquam explicari universa potuerunt, hæc vos hodie audisse sufficiat, cras reliqua dicemus.* Ita pariter accepta Galli sponcione, surreximus.

D I A L O G U S III.

De eadem re.

Ucescit ò Galle, surgendum est. Nam ut vides, & Posthumianus instat, & hic Presbyter, qui hesterno auditorio est admissus, expectat, ut quæ de Martino nostro in hodiernum diem explicanda distuleras, debitor sponcioni evolvas. Non ignarus quidem iste omnium quæcunque memoranda sunt; sed dulcis & grata cognitio est etiam nota relegenti: siquidem natura ita comparatum sit, ut meliore quis conscientia se nosse gaudeat, quæ multorum testimoniis non esse incerta cognoscat. Nam & hic à prima adolescentia Martinum secutus, novit quidem omnia, sed libenter cognita recognoscit. Fatebor enim tibi Galle, Martini mihi sæpius auditas esse virtutes: quippe qui de eo etiam litteris multa mandaverim; sed per gestorum admirationem semper mihi nova sunt, quæ de illo licet audita sæpius revolvuntur. Proinde additum nobis Refrigerium auditorem eo impensius gratulantur, quo promptius Posthumianus iste, qui hæc Orienti inferre festinat, quasi sub testibus consignatam abs te accepturus est veritatem. Hæc me loquente, Gallo jam ad narrandum parato, irruit turba monachorum: Euagrius Presbyter, Aper,

Aper, Sebastianus, Agricola; & post paullulum ingreditur Presbyter noster Etherius, cum¹ Callipione Diacono, &² Amatore Subdiacono. Postremus Aurelius Presbyter dulcissimus meus, longiore via veniens, anhelus cucurrit. *Quid vos, inquam, tam subito & tam insperati, tam ex diversis regionibus, tam mane concurritis? Nos, inquit, hesterno cognovimus, Gallum istum per totum diem Martini narasse virtutes: & reliqua in hodiernum diem, quia nox oppresserat, distulisse. Propterea maturavimus frequens auditorium facere, tantam materiam locuturo.* Interea nuntiatur, multos sæcularium stare pro foribus, nec ingredi audentes, sed ut admitterentur orantes. Tum Aper: *Nequaquam istos, inquit, nobis admisceri convenit, quia ad audiendum curiositate potius quam religione venerunt.* Confusus ego illorum vice, quos non admittendos esse censebat: ægre tamen obtinui, ut Eucherium ex vicariis, & Celsum admitterent confulare: cæteri sunt repulsi. Tum Gallum in media sede componimus; qui cum diu nobili sua verecundia silentium tenuisset, tandem ita exorsus est. *Convenistis, inquit, ad me audien-*

Callipione Diacono.] Custodes sacrorum in ordine etiam Ecclesiastico ponuntur ab Isidoro inter Diaconos & subdiaconos, quos & Custodes sacrarii vocat. In quibusdam Ecclesiis etiam Psalter vel Psalmista in canone Ecclesiæ numerati, quos & *ῥητορες ἁγιογραφίας* ex eo appellat concilium Laodicenum. Consilium Sardicense præter Episcopum tres tantum ordines ponit, Lectorum, Diaconorum & Presbyterorum. Nam canone XII. sanxit, ut non prius ordinetur Episcopus nisi & lectoris munere, & officio diaconi aut presbyteri fuerit perfunctus, ut per singulos gradus si dignus fuerit, ascendat ad culmen Episcopatus. Non ergo ab eo concilio agniti sunt cæteri ordines minores, per quos transire deberet qui Episcopus esset ordinandus. Hodie apud

Græcos munus Acoluthi exercetur à lectore, ostiarii à subdiacono. At fuisse in ordine quondam Ecclesiastico qui nunc non sunt, & institutionis quidem Apostolicæ ordinatione. Olim quippe & Diaconissæ in hoc numero Ecclesiæ ordinum locum habuerunt ab Apostolis institutæ, quorum meminit Paulus in Epistola ad Romanos capite XVI. vers. 1. & in priore ad Timoth. cap. V. Quædam Ecclesiæ habuere etiam presbyteras sive *πρεσβυτέρας*, quæ aliæ omnino videntur à Diaconissis: quas canon XI. Laodicenæ Synodi constitui in Ecclesia vetat. Salm.

2 Amatore subdiacono.] Habebant archidiaconos, diaconos, subdiaconos; de quibus officiis vide Salmasium de Primatu Papæ cap. I.

audiendum, & sancti & disertis, sed religiosas potius, quam doctas aures, uti arbitror, attulisti, audituri, me fide testis, non oratoris copia locuturum. Quæ autem hesternò dicta sunt, non revolvam; illa qui non audierunt, ex scriptis recognoscent. Nova Posthumianus expectat, nuntiaturus Orienti, ne se in comparatione Martini præferat Occidenti. Ac primum gestit animus, quod Refrigerius in aurem suggerit, explicari.

II. Res in Carnotena gesta est civitate. Paterfamilias duodecennem ab utero mutam puellam Martino cœpit offerre, poscens, ut linguam ligatam meritis suis sanctus absolveret. Ille cedens Episcopis, qui tum forte latus illius ambiebant, Valentiniano atque Victricio; imparem se esse tantæ moli, sed illis quasi sanctioribus nihil impossibile fatebatur. Ac illi pias preces una cum patre supplici voce jungentes, orare Martinum, ut sperata præstaret. Nec cunctatus ultra, (utrumque præclarum, & ostendendo humilitatem, nec differendo pietatem) jubet circumstantis populi multitudinem submoveri: Episcopis tantum & puellæ patre assistentibus, ¹ in orationem suo illo more prosternitur. Dein ² pusillum olei ³ cum exorcismi præfatione benedicit, atque ita in os puellæ ⁴ sanctificatum liquorem, cum & linguam illius digitis teneret, infudit. Nec sefellit fan-

¹ In orationem suo illo more prosternitur.] Fortunatus IV. I.

Sternitur ergo solo tacitus prece, sydera pulsans,

Corpore fusus humi. ———

Sic & Paulinus. Augustinus de cura pro mort. agen. cap. v. Orantes de membris sui corporis faciunt, quod supplicantibus congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus, vel etiam prosternuntur solo.

² Pusillum olei.] Chrisina veterum non tantum in fronte, sed etiam in aliis partibus fuit adhibitum. Cyrillus, Catech. 3. Mystag. Hoc sanctum oleum est donum Christi & Spiritus sancti, præsentia ejus divinitatis factum efficax. Quo frons

& alii sensus corporis sui Symbolice inunguntur, & corpus quidem isto visibili unguento perungitur, anima vero sancto vivificoque spiritu sanctificatur. Idem etiam fuit ad oculos, nares, aures adhibitum, Synodus Trullana, cap. 95. Perkins.

³ Cum exorcismi præfatione.] Solennis quædam formula fuit, quam exorcismum vocabant. Vide infra cap. VI.

⁴ Sanctificatum liquorem.] Oleum benedictum. Paulinus v.

—— medicati infuso succi.

Et II.

Singula contingit medicato chrismate membra.

I Missæ

sanctum virtutis eventus: Patris nomen interrogat: mox illa respondit. Proclamat pater cum gaudio pariter & lacrymis, & Martini genua complexus, & hanc primam se filiae audisse vocem cunctis stupentibus fatebatur. At ne cuiquam incredibile forte videatur, perhibeat vobis praesens Euagrius testimonium veritatis. Nam res ipso praesente tum gesta est.

III. Parum illud est quod nuper Harpagio Presbytero referente cognovi. Sed non praetermittendum videtur, Avitiani comitis uxorem ¹ misisse Martino oleum, quod ad diversas morborum causas necessarium (sicut est consuetudo) benediceret: ampullulam vitream istiusmodi fuisse, ut rotunda in ventrem cresceret, ore producto, sed oris exstantis concavum non repletum: quia ita moris sit vascula illa compleri, ut pars umbonibus obstruendis libera relinquatur. testatur Presbyter, vidisse se oleum sub Martini benedictione crevisse, quoad exundante copia supernae deflueret; eandemque, dum ad matrem familias vasculum referretur, servasse virtutem. Nam inter manus pueri portantis ita semper exundasse oleum, ut omne illius vestimentum copia superfusi liquoris operiret: matronam itaque ad summum labrum plenum vasculum recepisse, ut Presbyter hodieque fatetur, obdendi pessuli, quo claudi diligentius servanda consueverunt, in vitro illo spatium non fuisse. Mirum & illud quod huic (me autem intuebatur) memini contigisse. Vas vitreum cum oleo, quod Martinus benedixerat, ² in fenestra paululum editiore deposuit:

¹ *Misisse Martino oleum.*] Eo xvo viris sanctitate conspicuis, oleum benedicendum & consecrandum offerebant, quo postea ad propulsandos morbos utebantur. Hieronymus in Hilarione: *Ut benedictum ab eo panem vel oleum acciperent.* Eo morbos curatos volunt. Hieronym. *ibid.* *Benedictio itaque oleo universi agricola atque pastores tangentes vulnera,*

certam salutem resumebant. Paulo post: *Cujus generum & filiam de morte liberavit unctioe olei.* Tertullian. lib. ad Scapulam: *Proculum Christianum, qui eum per oleum aliquando curaverat, requisivit.* Juret.

² *In fenestra paululum editiore deposuit.*] Paulinus v. addit, suo tempore oleum illud benedictum, à Christianis recondi

fuit: puer familiaris incautior linteum superpositum, ampullam ibi esse ignarus, attraxit. Vas super constratum marmore pavementum decidit. Cunctis metu exterritis, ne benedictio deperisset, ampulla perinde incolumis est reperta, ac si super plumas mollissimas decidisset. Quæ res non potius ad casum, quam ad Martini est referenda virtutem, cujus benedictio perire non potuit.

IV. Quid illud, quod factum est à quodam, cujus nomen quia præsens est, & prodi se vetuit, supprimitur; cui quidem tempore hic etiam Saturninus interfuit. Canis nobis importunior oblatrabat. *In nomine*, inquit, *Martini jubeo te obmutescere*. Cani hæsit latratus in gutture; linguam ut abscissam putares, obmutuit. Ita parum est, ipsum Martinum fecisse virtutes. Credite mihi, quia etiam alii in nomine ejus multa fecerunt.

V. Avitiani quondam Comitum noveratis¹ barbaram nimis, & ultra omnes cruentam feritatem. Hic rabido spiritu ingressus Turonum civitatem, sequentibus eum miserabili facie ordinibus catenatis, diversa perdendis parari jubet genera pœnarum, disponens postera die attonita civitate ad opus tam triste procedere. Quod ubi Martino compertum est, solus paullo ante mediam noctem ad prætorium bestię illius tendit. Sed cum profundæ noctis silentio quiescentibus cunctis, nullus foribus obsertatis pateret ingressus, ante limina eruenta prostermitur.

Interea

recondi solitum in sacris locis martyrum & aliorum sanctorum, quo efficacius redderetur. Isque mos maxime in Oriente invaluit, in urbe Bethlechem, in Calvarię loco apud sepulcrum Christi, & in monte Oliveti. *Idem*.

¹ *Barbaram nimis & ultra omnes cruentam feritatem.*] Paulin. v.

Hic se vos vincens diva feritate Tyrannos.

Fuit sub Juliano Vicarius Africę; ut patet ex l. 15. G. Theod. de Curs. Publ. l. 2.

Cod. de Indul. Deb. & l. 2. Cod. de Itin. muniendo. Hujus quoque meminit Ammian. Marcell. xxvii. sub Valentiniano & Valente quem *Exvicarium* vocat.

² *Miserabili facie ordinibus catenatis.*] Paulinus v.

Agmina conveniunt, & longa catenatorum

Accrescente coma, quorum cavo tota suebat.

De diversis pœnarum generibus vide eundem, & ibi Juretum.

¹ *Agmina*

Interea Avitianus gravi somno sepultus, Angelo ingruente percellitur: *Servus*, inquit, *Dei ad tua limina jacet, & tu quiescis?* Qua ille voce percepta, lecto suo turbatus excutitur; convocatisque servis trepidus exclamat, *Martinum esse pro foribus, irent protinus, claustra referant, ne Dei servus pateretur injuriam.* Sed illi, ut est omnium natura servorum, vix prima limina egressi, iridentes dominum suum, quod somno fuisset illusus, negant quemquam esse pro foribus; ex suomet ingenio conjectantes, neminem nocte posse vigilare: nedum illi crederent, in illo noctis horrore jacere ante aliena limina sacerdotem: idque Avitiano facile persuasum. Rursum solvitur in soporem. Sed mox vi majore concussus, exclamat Martinum stare pro foribus, sibi ideo nullam quietem animi corporisque permitti. Tardantibus servis, ipse usque ad limina exteriora progreditur: ibi Martinum, ut senserat, deprehendit. Percussus miser tantæ manifestatione virtutis: *Quid*, inquit, *mibi hoc domine fecisti? nihil loqui te necesse est, scio quid desideres, video quid requiras: discede quantocyus ne me ob injuriam tuam cœlestis ira consumat: satis solverim hucusque pœnarum. Crede, quia non leviter apud me actum est, ut ipse procederem.* Post discessum autem sancti, advocat officiales suos, jubet omnes custodia relaxari; & mox ipse proficiscitur. Ita fugato Avitiano, lætata est se civitas liberatam. Hæc cum multis Avitiano referente, comperta sunt; tum nuper Refrigerius Presbyter, quem coram videtis, ab Eua-grio fideli viro, ex tribunis, sub invocatione divinæ majestatis audivit, qui sibi hoc ab ipso Avitiano relatam esse jurabat. Cæterum nolo miremini, me hodie facere, quod hesterno non feci, ut ad singulas quasque virtutes nomina testium personasque subnectam, ad quas si quis fuerit incredulus, quia adhuc in corpore sunt, recurat. Exigit id infidelitas plurimorum, qui in aliquibus, quæ hesterno memorata sunt, nutare dicuntur. Accipiant ergo testes
adhuc

adhuc incolumes atque viventes, quibus, quia de fide nostra dubitant, magis credant. Sed si adeo infideles sunt, profiteor quia nec illis sunt credituri. Miror autem quemquam, qui vel tenuem sensum religionis habeat, tantum piaculi velle committere, ut putet quemquam de Martino posse mentiri. Faceat à quoquam qui sub Deo vivit, ista suspicio. Neque enim Martinus hoc indiget, ut mendaciis asseratur; sed tamen totius sermonis fidem apud te Christe depromimus, nos nec alia dixisse, nec alia dicturos, quam quæ aut ipsi vidimus, aut quæ manifestis auctoribus, vel plerumque ipso referente, cognovimus. Cæterum etsi dialogi speciem, quo ad revelandum fastidium lectio variaretur, assumpsimus, nos pie præstare profiteamur historiæ veritatem. Hæc me extrinsecus inserere, nonnullorum incredulitas, non sine meo dolore compulerit. Sed redeat ad nostrum sermo confessum; in quo cum me tam studiose audiri videam, fateor, necesse est Aprum fecisse constanter, qui repulit infideles; eos tantum iudicans audire debere, qui crederent.

V I. Effror, siquidem creditis, spiritu, & præ dolore totus insanio. Non credent Martini virtutibus Christiani, quas dæmones fatebantur? Monasterium beati viri duobus à civitate erat millibus disparatum: sed si quoties venturus ad ecclesiam, pedem extra cellulæ suæ limen extulerat, videres per totam ecclesiam energumenos rugientes, & quasi adveniente iudice agmina damnanda trepidare, ut adventum Episcopi clericis, qui venturum esse nescirent, dæmoniorum gemitus indicaret. Vidi quendam

appro-

1 *Agmina damnanda trepidare.*] Paulinus *laryas* vocat. Sic & Fortunatus IV.

Agmina laryarum trepidabant ore rotato.

2 *Orabat.*] Paulinus v.

— *Admoto verbi terrore fugavit.*

Minucius Felix in Octavio: *ipfos dæ-*

monas de semetipsis confiteri, quoties à nobis tormentis verborum, & orationum incendiis de corporibus exiguntur. Lactantius I r. Inst. 16. *cultores Dei metuunt, cuius nomine adjurati, de corporibus exeunt: quorum verbis tanquam flagris verberati.* Vide Cyprianum libro, quod *Idola Dii non sunt.*

1 Yms

appropiante Martino in aëre raptum, manibus extensis in sublime suspendi, ut nequaquam solum pedibus attingeret. Si quando autem exorcizandorum dæmonum Martinus operam recepisset, neminem manibus atrectabat, neminem sermonibus increpabat, sicut plerumque per clericos rotatur turbo verborum, sed ad motis energumenis, cæteros jubebat abscedere, ac foribus obferatis in medio ecclesiæ cilicio circumtectus, cinere respersus, solo stratus² orabat. ³ Tum vero cerneret miseris diverso exitu perurgeri, hos sublatis in sublime pedibus quasi de nube pendere, nec tamen vestes defluere super faciem, ne faceret vecundiam nudata pars corporum. At in parte alia videres sine interrogatione vexatos & sua crimina confitentes: nomina etiam nullo interrogante prodebant. Ille se Jovem, iste Mercurium fatebatur. Postremo cunctos diaboli ministros cum ipso cerneret auctore cruciari. Ut jam in Martino illud fateamur impletum, quod scriptum est: *Quoniam sancti de Angelis judicabunt.*]

VII. Pagum quendam in Senonico annis singulis grando vastabat. Compulsi extremis malis incolæ à Martino auxilium proposcerunt, missa per Auspicium præfectorium virum satis fida legatione, cujus agros specialiter gravior quam cæterorum adsueverat procella populari. Sed facta ibi oratione, Martinus ita universam penitus liberavit ab ingruenti peste regionem, ut per viginti annos, quibus postea mansit in corpore, grandinem in illis locis nemo pertulerit. Quod ne fortuitum esse, & non potius Martino præstitum putaretur, eo anno quo ille defunctus est, rursus incubuit rediviva tempestas. Adeo sensit &

mun-

³ Tum vero cerneret miseris.] Idem de energumenis ad sepulera Martyrum cruciatis refert Hieronymus in epitaphio Paulæ matris, ad Eustochium. Quem tamen locum ex isto sic opinor emendandum: *Alios rotare caput, &c.*

suspensisque pede scæminis vestes non defluere in faciem. Giselinus. Idem factitatum ad memorias & tumulos martyrum legitimus. *Paulinus* in Natali vrr. S. Felicis. *Hieronym.* in Epitaphio Paulæ ad Eustochium.

mundus viri fidelis excessum, ut cuius vita jure gaudebat, etiam ejusdem mortem lugeret. Cæterum si ad hæc probanda, quæ diximus, testes etiam infirmior auditor exegerit, non unum ego hominem, sed multa millia producā; & totam in testimonium virtutis expertæ Senonum advocabo regionem. Et tamen tu Refrigeri Presbyter, credo, meministi, nuper nobis super hoc cum Romulo Auspicii illius filio, honorato, & religioso viro, fuisse sermonem; qui hæc nobis tanquam incomperta referebat, & cum futuris proventibus per assidua damna trepidaret, ut ipse vidisti, magno secum mœrore lugebat, Martinum non in hæc tempora reservatum.

VIII. Sed ut ad Avitianum recurram, qui cum in omnibus locis cunctisque urbibus ederet crudelitatis suæ infanda monumenta, Turonis tantum innocens erat. Et illa bestia, quæ humano sanguine, & infeliciū mortibus alebatur, mitem se atque tranquillū beato viro præfente præstabat. Memini quodam die ad eum venisse Martinum; qui ubi secretarium ejus ingressus est, vidit post tergum ipsius dæmonem miræ magnitudinis affidentem. Quem eminus (ut verbo, quia necesse est, parum Latino loqua-

1 Secretarium ejus ingressus est.] Avitiani. In his secretariis jura olim reddebant Judices. Eaque vox frequens est, ut l. pen. C. de accusat. & in Cod. Theodos. l. 1. de offic. rect. prov. in lib. 20. de Exactio. & in Novella Valentini de Episc. Judic. Augustinus III. contra Crescon. cap. 56. secretarium pratorii vocat.

2 Exsufflans.] Paulinus v.

— Ut flatu benedicti contingit oris.

Nihil frequentius in Sanctorum gestis dæmonum exsufflatione, insufflatione, insputatione. Vita Pachomii: Qui signo crucis frontem suam muniens, exsufflavit in eum, moxque fugatus est. Irenæus l. 9. exsufflantes & anathematizantes eum. Tertullianus de Idol. xi. Quo ore su-

mantes aras desuet & exsufflabit, quibus ipse prospexit? Exsufflatio fiebat non solum à baptizante in faciem baptizandi; sed etiam à baptizando in Diabolum, cui renunciabat. Hujus meminit Cyprianus, sive potius Author lib. de Duplici Martyr. Denunciasti perpetuas inimicitias, renunciaasti omnibus illius pompis ac voluptatibus, exsufflasti, exhibuisti, jurasti in verba Redemptoris. Rabanus, lib. 1. c. 27. de Inlt. Cler. ait à baptizato potestatem sevam exsufflari. Dionys. de Eccles. Hierarchia c. 2. ait: Deinde cum illum, occidentem versus, attendentem, manusque porrigentem collocavit, tunc cum jubet ter Satanam insufflare, & præterea quæ abrenunciationis sunt, profiteri.

loquamur)² exsufflans, Avitianus se exsufflari existimans. *Quid me*, inquit, *sancte sic aspicias?* Tum Martinus: *Non te*, inquit, *sed eum qui cervici tuae teter incubuit.* Ita recessit diabolus & reliquit familiare subsellium. Satisque constat, ab illo die Avitianum mitiorem fuisse; seu quod intellexerit, egisse se semper assidentis sibi diaboli voluntatem; seu quod immundus spiritus ab illius confesso per Martinum fugatus, privatus est potestate grassandi, cum erubesceret minister auctorem, nec ministrum auctor urgeret.

IX. In vico autem Ambatiensi, id est, castello illo veteri, quod nunc frequens habitatur à fratribus, idolum noveratis grandi opere constructum. Politissimis saxi moles turrita surrexerat,³ quæ in conum sublime procedens, superstitionem loci operis dignitate servabat. Hujus destructionem Marcello, ibidem consistenti Presbytero, vir beatus sæpe mandaverat. Post aliquantum tempus regressus, increpat Presbyterum, cur adhuc idoli structura confisteret. Ille caussatus, vix militari manu & vi publicæ multitudinis, tantam molem posse subverti, nedum id facile putaret per imbecilles clericos, aut infirmos monachos quivisse curari. Tum Martinus recurrens ad nota subsidia, noctem totam in orationibus pervigilat. Mane orta tempestas, ædem idoli usque ad fundamentum provolvit. Verum hæc Marcello teste dicta sint.

X. Aliam ejus non dissimilem, in simili opere, virtutem Refrigerio adstipulante perhibeo. Columnam immensæ molis, cui idolum superstabat, parabat evertere: sed

³ *Quæ in conum sublime procedens.*] Nemo non videt, ea verba, in quo collectio summitatis, scholiastæ nescio cuius esse. At utrum verius censeridebeat, *thronum* ne an *conum*, dubitare quis possit, nisi glossæ faceret pro posteriore. Nihil enim aliud conus, quam collectio summitatis, ut in meta, pyramide, & turbine inverso. Non ignoro

in Fortunato aliud legi:

In sublime thronum procedens ade superba.

Verum ille versus aut depravatus est, ut totum ejus opusculum, aut certe, ut clementissime dicam, quod elegantissime extulit Severus, reddidit non optime. *Giselin.*

sed nulla erat facultas, qua id daretur effectui. Tum ad orationem suo more convertitur. Visam, certum est, parilem quodammodo columnam ruere de cœlo, quæ impacta idolo totam illam inexpugnabilem molem solvit in pulverem: parum scilicet, si invisibiliter cœli virtutibus uteretur, nisi ipsæ virtutes visibiliter servire Martino humanis etiam oculis cernerentur.

X I. Idem autem Refrigerius mihi testis est, mulierem profluvio sanguinis laborantem, cum Martini vestem (exemplo mulieris illius euangelicæ) contigisset, sub momento temporis fuisse sanatam.

X II. Serpens flumen secabat, & ripæ, in qua constiteramus, adnatabat: *In nomine*, inquit, *Domini jubeo te redire*. Mox se mala bestia ad verbum sancti retorfit, & in ulteriorem ripam nobis expectantibus transievit. Quod cum omnes non sine miraculo cerneremus, altius ingemiscens ait: *Serpentes me audiunt, & homines non audiunt*.

X III. Piscem Paschæ diebus edere consuetus, paulo ante horam refectionis interrogat, an haberetur in promptu. Tum Cato Diaconus, ad quem monasterii administratio pertinebat, doctus ipse piscari, negat per totum diem sibi ullam cessisse capturam, sed neque alios piscatores, qui vendere solebant, quidquam agere quivisse. *Vade*, inquit, *mitte linum tuum, captura proveniet*. Contigua flu-

I Piscem Paschæ diebus edere consue-
tus.] Jejunia sua solemnibus Paschæ &
Pentecostes diebus laxabant. *Paulinus*
v. Tertullian. I. de Corona mil. *Epi-*
phan. III. contra hæreses. *Hieronym.*
epist. LIV. & LVIII. Jejunium Qua-
dragesimale fuit quondam observatum
admodum severe in sicco & aqua, sine
vino aut piscibus. Veteres enim sicco-
rum esu utebantur, id est, pane & sa-
le cum aqua. *Epiphan.* in fine Panarii.
Et jejunatum est à carnibus & vino.

Greg. Nyss. Oratione de amandis pau-
peribus. Et Concil. Carthag. IIII. c.
85. Hieron. ad Lætam: *In jejunio ab*
oleo & pomis abstinerebant. & in Epitaph.
Paulæ, à vino, liquamine, piscibus,
melle, ovis. Chrysof. Serm. de jejunio,
ait, *à vino & carne jejunare Ecclesiam.*
Microlog. cap. 49. *Nec juxta canones*
Quadragesimaliter jejunare censetur, si an-
te vesperam reficimur. Ambros. serm. 34.
Jejunum in Quadragesima pranso op-
ponit. *Perkys.*

flumini, ut Sulpicius iste descripsit, habebamus habitacula. Processimus cuncti, utpote feriatis diebus, videre piscantem; omnium spes intentis, non incassum futura tentamina, quibus piscis Martino auctore, Martini usibus quæreretur. Ad primum jactum reti permodico inmanem efocem Diaconus extraxit, & ad monasterium lætus accurrens, nimirum, ut dixit poëta, nescio quis (utimur enim versu scholastico, quia inter scholasticos fabulamur) *Captivumque suam mirantibus intulit Argis.* Vere Christi iste discipulus, gestarum à Salvatore virtutum, quas in exemplum sanctis suis edidit, æmulator, Christum quoque in se monstrabat operantem, qui sanctum suum usquequaque glorificans, diversarum munera gratiarum in unum hominem conferebat.

XIV. Testatur Arborius¹ ex præfecto, vidisse se Martini manum² sacrificium offerentis, vestitam quodammodo nobilissimis gemmis, luce micare purpurea, & ad motum dextræ collisarum inter se fragorem audisse gemmarum.

XV. Veniam ad illud, quod propter notam temporum semper occultavit; sed nos celare non potuit. In quo illud est miraculi, quod facie ad faciem cum eo est angelus collocutus.³ Maximus Imperator, alias sane bonus, depravatus consiliis sacerdotum, post Priscilliani necem, Ithacium Episcopum Priscilliani accusatorem, cæterosque illius socios, quos nominari non est necesse, vi regia tuebatur, ne quis ei crimini daret opera illius⁴ cujuscunque modi homi-

¹ Ex præfecto.] Supra de Vita Martini x x. *Vir præfectorius.* Fortunatus iv.

Nobile quinetiam ex præfecto Arborius signum.

Fit ejusdem Arborii mentio in Vita B. Martini cap. 20. ubi virum præfectorium nominat: Meminit Emilii Magnei Arborii Avunculi, & Cæcilii A-

gricii Arborii avi sui Aufon. parent. 3. & 4. qua è familia hic fortasse est oriundus. *Giselinus.*

² *Sacrificium offerentis.*] Sic veteres vocarunt coenam Domini, variis de causis. Vide Mornæum & alios.

³ *Maximus Imperator.*] Vide II. Histor. & ibidem Notas pag. 426. & 427.

⁴ *Cujuscunque modi hominem.*] Non

minem fuisse damnatum. Interea Martinus multis gravibusque laborantium causis ad comitatum ire compulsus procellam ipsam totius tempestatis incurrit. Congregati apud Treveros Episcopi tenebantur, ¹ qui quotidie communicantes Ithacio communem sibi causam fecerant. His ubi nuntiatum est inopinantibus, adesse Martinum, totis animis labefacti, munitate & trepidare cœperunt. Et jam pridie Imperator ex eorum sententia decreverat, tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehensis vitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin sanctorum etiam maximam turbam tempestas ista depopulatura esset, parvo discrimine inter hominum genera: etenim tum solis oculis judicabatur, cum quis ² pallore potius, aut veste, quam fide hæreticus æstimaretur. Hæc nequaquam placitura Martino, Episcopi sentiebant: sed male consciis illa vel molestissima erat cura, ne se ab eorum communione adveniens abstineret, non defuturis qui tanti viri constantiam præmissa auctoritate sequerentur. Ineunt cum Imperatore consilium, ut missis obviam ³ magisterii officialibus, urbem illam propius vetaretur accedere, nisi se cum pace Episcoporum ibi consistentium adfore fateretur. Quos ille callide frustratus, profitetur se cum pace Christi esse venturum. Postremo

abimile est vero, substituendam hoc loco vocem omni antiquitati hac notione usitatissimam, *cuiusmodi*, ubique fere superioribus sæculis è bonis scriptoribus ejectam. Gellius lib. 9. cap. 2. *Demus hæc aliquid eris, cuiusmodi est.* Quod solius litteræ occasione propono. Neque enim alterum displicet, cum eadem fere forma in Sallustii Catilina legatur, *cuiusque modi hominum genus.* Gifelin.

¹ *Qui quotidie communicantes Ithacio communem sibi causam fecerant.* Condemnato, opera Ithacii, Priscilliano, Ecclesia graviter scissa fuit. Quidam

enim eum averfabantur ut sanguinarium: alii factum defendebant. *Baronius.*

² *Pallore potius, aut veste.* Vide Notas ad 11. Hist. pag. 428.

³ *Magisterii officialibus.* Sub finem libri 11. Hist. Sacræ, eum qui huic officio præest, vocat magistrum officiorum. Et Ammian. lib. xxvi. *tractatusque asperius ab Ursatio tunc magistro officiorum.* Ut Magisterium sit ipsum dignitatis nomen. Ibidem Ammian. *Auctus magisterii dignitate,* &c. Gifelinus.

stremo ingressus nocturno tempore, adiit Ecclesiam tantum orationis gratia. Postridie palatium petit. Præter multas, quas evolvere longum est, has principales petitiones habebat; pro Narsete comite, & Leucadio præside, quorum ambo Gratiani partium fuerant; pertinacioribus studiis, quæ non est temporis explicare, iram victoris emeriti. Illa præcipua cura, ne tribuni cum jure gladiatorum ad Hispanias mitterentur. Pia enim erat sollicitudo Martino, ut non solum Christianos, qui sub illa erant occasione vexandi, sed ipsos etiam hæreticos liberaret. Verum primo die, atque altero, suspendit hominem callidus Imperator, sive ut rei pondus imponeret, sive quia nimis sibi implacabilis erat, seu quia (ut plerique tum arbitrabantur) avaritia repugnabat: siquidem in bona eorum inhiaverat. Fertur enim ille vir multis bonisque actibus præditus, adversus avaritiam parum consuluisse: nisi fortasse regni necessitate, quippe exhausto superioribus principibus reipublicæ ærario, pæne semper in expeditione atque procinctu bellorum civilium constitutus, facile excusabitur, quibuslibet occasionibus subsidia imperio paravisse. Interea Episcopi, quorum communionem Martinus non inibat, trepidi ad regem concurrunt, prædamnatos se conquerentes, *actum esse de suo omnium statu, si Theognisti pertinaciam, qui eos solus palam lata sententia condemnaverat, Martini armaret auctoritas, non oportuisse hominem recipi moribus: illum jam non*

defen-

In bona eorum inhiaverat.] Idem ei Latinus Pacatus objecit. Immane atque incredibile, quibus verbis Maximi avaritiam in sua ad Theodosium panegyri efferat Latinus Pacatus: Quid, inquit, referam persunctorum honoribus summis civorum bona publicata, capita diminuta, vitam ære taxatam? Stabat ipse purpuratus ad lances, & momenta ponderum, nutusque trutinæ pallens atque inhians exigebat. Comportabantur interim spolia provinciarum, exuvie exsulum, bo-

na peremptorum. Hæc aurum matronarum manibus extractum: illic raptæ pupillarum cervicibus bullæ: istic dominorum cruore perfusum appendebatur argentum: numerari ubique pecuniæ: fisci replevi: æra cumulari: vasa concidi: cuius ut non Imperatoris domicilium, sed latronis receptaculum videretur. Hæc, aliaque plura Pacatus: in quibus tamen non minus rhetorem, quam historicum agnoscas. Idem. Vide Notas ad II. Histor.

N 2

2 Here-

defensorem hæreticorum esse, sed vindicem: nihil actum morte Priscilliani, si Martinus exerceat illius ultionem. Postremo prostrati, cum fletu & lamentatione potestatem regiam implorant, ut utatur adversus unum hominem vi sua. Nec multum aberat, quin cogeret imperator Martinum cum hæreticorum sorte miscere. Sed ille licet Episcopis nimio favore esset obnoxius, non erat nescius Martinum fide, sanctitate & virtute cunctis præstare mortalibus: alia longe via Sanctum vincere parat. Ac primo secreto accersitum, blande appellat, hæreticos jure damnatos more judiciorum publicorum, potius quam insectationibus sacerdotum: non esse causam, qua Ithacii, cæterorumque partis ejus communionem putaret esse damnandam. Theognistum odio potius, quam causa fecisse discidium; eundemque tamen solum esse, qui se à communionem interim separavit: à reliquis nihil novatum. Quin etiam ante paucos dies² habita Synodus, Ithacium pronuntiaverat culpa non teneri. Quibus cum Martinus parum moveretur, rex ira accenditur, ac se de conspectu ejus abripuit. Et mox percussores his, pro quibus Martinus rogaverat, diriguntur. Quod ubi Martino compertum jam noctis tempore est, palatium irrupit. ³Spondet, si parceretur, se communicaturum,

1. Hæreticos jure damnatos more judiciorum publicorum, potius quam insectationibus sacerdotum. Cautè Sancti patres civilem Magistratum interpellarunt, ut opem Ecclesie contra hæreticos ferret. Nam ab inferendo capitali supplicio eum magnopere dehortati sunt, ut ex Augustino & aliis patet. Unde & in Ecclesia Catholica usu receptum est, ut cum quis expetit à secularibus Magistratibus opem adversus hæreticos, ne Ithaciana partis consors & sectator esse videatur, contestationem illam occulte præmittere; nimirum sic se correctionem expetere delinquentium, ut tamen citra pœnam

sanguinis puniatur. Baronius.

2. Habita Synodus. Burdigalensisne, de qua sub finem lib. 11. Sacrae historia? quod sane non videtur. Nam Priscillianus quidem in ea hæreseos damnatus est & motus episcopatu: sed multum deinde temporis interjectum, cum provocasset ad principem, idemque Martini rogatu quoad Treviris fuit, cognitionem & sententiam suspendisset. Giffelinus.

3. Spondet, si parceretur, se communicaturum. Cur Martinus dimoverit Imp. ab inquisitione hæreticorum, causam Severus justissimam affert. Quia nimirum optimi quique Christiani, quorum palle-

caturum, dummodo ut & tribuni jam in excidium Ecclesiarum ad Hispanias missi retraherentur. Nec mora intercessit, Maximus indulget omnia. Postridie ¹Felicis Episcopi ordinatio parabatur, sanctissimi sane viri, & plane digni, qui meliore tempore sacerdos fieret. ²Hujus diei communionem Martinus inuit, fatius æstimans ad horam cedere, quam his non consulere, quorum cervicibus gladius imminebat. Veruntamen summa vi episcopis nitentibus, ut communionem illam subscriptione firmaret, extorqueri non potuit. Postero die se inde proripiens, cum revertens in via mœstus ingemisceret, se vel ad horam noxiæ communioni fuisse permixtum: haud longe à vico, cui nomen est Andethanna, qua vastas solitudines silvarum secreta patiuntur, prægressis paullulum comitibus, ille subsedit, causam doloris & facti accusante ac defendente invicem cogitatione pervolvens. Astitit ei repente Angelus: Merito, *inquit*, Martine compungeris, sed aliter exire nequisti. Repara virtutem, resume constantiam, ne jam non periculum gloriæ, sed salutis incurreris. Itaque ab illo tempore satis cavit, cum illa Ithacianæ partis communionem misereri. Cæterum cum quosdam ex energumenis tardius quam

pallentem ora jejuniis, & ex disciplina gravior esset incessus, facile pro hæreticis habiti fuissent absque diligentiori examine, & casti: cum ipsi Priscilliani ut laterent, secularibus se moribus conformarent, & solito more, pejerarent ac fallerent. Cuiam parcerent exploratores, si ipse Martinus ob magnam abstinentiam vultu pallens, in crimen ejus hæresis adductus fuit? Accidebat proculdubio in Hispaniis, quod de urbe Hieronymus tradit: *Quam, inquit, viderint pallentem atque tristem, miseram & Manichæam vocant.* Epist. XXII.

¹ *Felicis Episcopi ordinatio parabatur.*] Felix hic, una cum Martino, in causa

Ithaciana lapsus, & ab illis Episcopus Trevirensis ordinatus fuit, ut Marianus Scotus affirmat. Ejus meminit Concilium Taurinen. c. 5. *Illud decrevit prætereâ sancta Synodus, ut, quoniam Legatos Episcopi Galliarum, qui Felici non communicant, destinarunt, si quis ab ejus communionem sequestrare velit, in nostræ sanctæ pacis consortium suscipiatur.*

² *Hujus diei communionem Martinus inuit.*] Majore constantia Maximo ad id ipsum allicienti, nempe ut communicaret Episcopis partis Ithacianæ, Ambrosius restitit anno sequente, cum apud eum legatione fungeretur pro Valentiniano Imperatore. *Baronius.*

quam solebat, & gratia minore curaret, subinde nobis cum lacrymis fatebatur se propter communionis illius malum, cui se vel puncto temporis, necessitate, non spiritu, miscuisset, detrimentum sentire virtutis. Sedecim postea vixit annos, nullam Synodum adiit, ab omnibus Episcoporum conventibus se removit.

XVI. Sed plane, ut experti sumus, imminutam ad tempus gratiam multiplici mercede reparavit. Vidi præterea¹ ad pseudothyrum monasterii ipsius adductum energumenum, & prius quam ad limen attingeret, fuisse curatum.

XVII. Testantem quendam nuper audiui, cum in Tyrreno mari cursu illo, quo Romam tenditur, navigaret, subito turbinibus exortis, extremum vitæ omnium fuisse discrimen. In quo cum quidam Ægyptius negotiator necdum Christianus, magna voce clamaverit, *Deus Martini eripe nos*: mox tempestatem fuisse sedatam, seque optatum cursum cum summa placidi æquoris quiete tenuisse.

XVIII. Lycontius² ex Vicariis vir fidelis, cum familiam illius lues extrema vexaret, & inauditæ calamitatis exemplo per totam domum corpora ægra procumberent, Martini per litteras imploravit auxilium. Quo tempore vir
beatus

¹ *Ad Pseudothyrum.*] In tribus hisce opusculis unicum hunc locum ex ingenio non eriam è libris correxi, ac mutavi. Cum enim in Lazio & quatuor Lovan. esset pseudophoram, quintus autem Laurent. duplicem afferret scripturam, nempe pseudoforum & pseudoriform, quod posterius item Trudon. ostendit: ausus sum penultima syllaba extrita scribere *pseudothyrum*, ipsa sententia idem postulante. Quam (ut ex Langio meo intellexi) secutus olim Aldus, fores monasterii, supposuit. Accedit, quod Orosium huic nostro ætate supparem eadem Græca voce usum videbam lib. VII. cap. 6. Quæ ramentum itidem, ut hoc loco in manuscriptoris lib. depravata visitur, in pseudo-

cherum. Ammian. lib. 27. latentem posticam appellat, Horat. ad Torquatum, ex verbo fecit orationem, Atria, *inquit*, servantem postico falle clientem. *Giselin.*

² *Ex vicariis.*] Sic hoc dialog. cap. I. de Eucherio, more ejus seculi, quo eos qui ejusmodi muneribus, aut dignitatibus functi erant, ex præfecto, ex tribunis, ex consule, ex prætore, &c. appellabant, quomodo Rom. olim quaestorios viros, prætorios & consulares, nominabant, qui eos magistratus aliquando gessissent. Quin & posteriori ætate exconsules & exquaestores dicebant, ut ex Cod. Just. est discere, eadem ratione, qua eundem & pro consule & pro consulem nominabant. *Giselin.*

beatus rem esse promisit difficilem impetrari. Nam spiritu sentiebat, domum illam divino numine verberari: tamen non prius destitit septem totos dies, totidemque noctes orando & jejunando continuans, quam id quod exorandum receperat, impetraret. Mox ad eum Lycontius, divina expertus beneficia pervolavit, nuntians simul & agens gratias, domum suam omni periculo liberatam. Centum etiam argenti libras obtulit, quas vir beatus nec respuit, nec recepit. Sed priusquam pondus illud monasterii limen attingeret, redimendis id captivis continuo deputavit. Et cum ei suggereretur à fratribus, ut aliquid ex eo in sumptum monasterii reservaret; omnibus enim augustum esse victum, multis deesse vestitum: *Nos, inquit, Ecclesia & pascat & vestiat, dummodo nihil nostris usibus quæsisse videamur.*

XIX. Succurrunt hoc loco illius viri magna miracula, quæ facilius admirari possumus, quam referre. Agnoscitis profecto quod dico: multa sunt illius quæ non queunt explicari. Veluti istud est, quod nescio an ita, ut gestum est, à nobis possit exponi. ¹ Quidam è fratribus (nomen non ignoratis: sed celanda persona est, ne sancto viro verecundiam fecerimus) quidam ergo cum ad fornaculam illius carbonum copiam reperisset, & admota sibi fellula divaricatis pedibus super ignem illum nudato inguine resideret, continuo Martinus factam sacro tegmini sensit injuriam, magna voce proclamans: *Quis, inquit, nudato inguine nostrum incestat habitaculum?* Hoc ubi ille frater audivit, & ex conscientia quod increpabatur agnovit: continuo ad nos cucurrit exanimis, pudorem suum non sine Martini virtute confessus.

XX. Quodam itidem die dum in area, quæ parva admodum

¹ Quidam è fratribus.] Hæc duo, quæ sequuntur miracula, absunt à quinto libro Paulini. Ea autem Fortunatus iv. 19. 20. habet. Sextus autem liber mi-

raculorum Martini, complectitur ea quæ Severus non habet, quorum indiculum Paulinus à Perpetuo Episcopo Turonensi acceperat.

modum tabernaculum illius ambiebat in illo suo (quod nostis omnes) sedili ligneo resedisset, vidit duos dæmones in excelsa illa quæ monasterio supereminet, rupe consistere, inde alacres ac lætos vocem istiusmodi adhortationis emittere: *Heia te Briccio, Heia te Briccio*. Credo cernebant miserum eminus propinquantem, conscii quantam illi rabiem spiritus suscitassent. Nec mora, Briccio furibundus irrupit, ibi plenus insanix, evomuit in Martinum mille convicia. Objurgatus enim pridie ab eo fuerat, cur qui nihil unquam ante clericatum (quippe qui in monasterio ab ipso Martino nutritus) habuisset, equos aleret, mancipia compararet. Nam jam illo tempore arguebatur à multis, non solum pueros barbaros, sed etiam puellas scitis vultibus coemisse. Quibus rebus infelicissimus infano felle commotus, & ut credo, præcipue dæmonum illorum agitatus instinctu, Martinum ita aggressus est, ut vix manibus temperaret: cum quidem sanctus vultu placido, mente tranquilla infelicis amentiam per mitia verba cohiberet. Sed ita in eo nequam spiritus redundabat, ut ne sua quidem illi, quamvis vana admodum, mens subesset, trementibus labiis, incertoque vultu, decolor præ furore, rotabat verba peccati, se asserens sanctiorem: quippe qui à primis annis in monasterio inter sacras ecclesiæ disciplinas ipso Martino educante crevisset: Martinum vero & à principio, quod ipse diffiteri non posset, militiæ actibus forduisse, & nunc per inanes superstitiones & phantasmata visionum ridicula prorsus inter deliramenta senuisse. Hæc cum multa, atque alia etiam, quæ reticere melius est, acerbiora vomuisset, egressus tandem furore fatiato quasi qui se penitus vindicasset, rapidus ea qua parte venerat, recurrebat: cum interea, credo per Martini orationes, fugatis ab illius corde dæmonibus, reductus in pœnitentiam, mox revertitur, atque ad Martini se genua prosternit veniam poscens, fatetur errorem: nec sine dæmone se fuisse tandem

tandem sanior confitetur. Non erat apud Martinum labor iste difficilis, ut ignosceret supplicanti. Tunc & ipsi, & nobis omnibus sanctus exposuit, qualiter illum à dæmonibus vidisset agitari: se conviciis non moveri, quæ magis illi à quo essent effusa, nocuissent. Exinde cum idem Briccio multis apud eum magnisque criminibus persæpe premeretur, cogi non potuit¹ ut eum à Presbyterio submoveret, ne suam persequi videretur injuriam: illud sæpe commemorans, si Christus Judam passus est, cur ego non patiar Briccionem? Ad hæc Posthumianus? Audiatur, *inquit*, istud exemplum noster iste de proximo. Qui cum sit sapiens, immemor præsentium, immemor futurorum, si fuerit offensus, insanit, in sua se non habens potestate:² sævit in clericos, grassatur in laicos; totumque terrarum orbem in suam commovet ultionem: in qua per triennium jugiter dimicatione consistens, nec tempore, nec ratione sedatur. Dolenda hominis & miseranda conditio, etiamsi hac sola insanabilis mali peste premeretur. Verum ista ei patientiæ & tranquillitatis exempla referre sæpius Galle debueras, ut sciret irasci, & sciret ignoscere. Qui si istum ipsum breviter insertum sermonem meum in se prolatum forte cognoverit, sciat non magis ore inimici, quam amici animo me locutum: quia si fieri posset, optarem ut Martino potius Episcopo, quam Phalari tyranno similis diceretur. Sed istum, cujus commemoratio parum suavis est,

transea-

¹ *Ut eum à presbyterio submoveret.*] Hunc Briccionem sive Briccium Gregor. Turonensis narrat B. Martino Arcadii & Honorii anno 11. successisse, & eo munere annis 47. sanctissime, nonnullis tamen cum molestiis ac miseris obito, sepultum tandem fuisse in eadem basilica, quam B. Mart. vivus ædificaverat. Hist. l. 11. item l. x. Hujus tamen rei nullam à Severo factam esse mentionem, non possum satis demerari. *Giselin.*

² *Sævit in clericos, grassatur in laicos.*] Clerici apud Veteres à Laicis distincti, quod munus gerebant in Ecclesia publicum, quo distinguebantur ab iis, quibus non fuit cura Ecclesiæ. Deinde quia in pœnis ratio habebatur personarum; si clerici, majores erant; si laici, minores. Abusus ergo distinctionis est, ut populus æstimeretur prophanus, & clerici immunes fiant à civili gubernatione. *Perkinsius.*

transeamus, & ad Martinum nostrum Galle redeamus. Tum ego, cum jam adesse vesperum occiduo sole sentirem, *Dies, inquam, abiit, Posthumiane: surgendum est. Simul tam studiosis auctoribus cœna debetur.*

XXI. De Martino autem exspectare non debes, ut ulla sit meta referendi. Latius ille diffunditur, quam ut ullo valeat sermone concludi. Ita interim de illo viro portabis Orienti. Sed dum recurris, diversasque regiones, loca, portus, insulas, urbesque præterlegis, Martini nomen & gloriam sparge per populos. In primis memento non præterire Campaniam, & si maxime cursus in devio sit, non tamen tibi tanti sint vel magnarum morarum ulla dispendia, quin illic adeas illustrem virum, ac toto laudatum orbe, Paullinum: illi, quæso te, primum sermonis nostri, quem vel hesterno confecimus, vel hodie diximus, volumen evolve: Illi omnia referes, illi cuncta recitabis, ut mox per illum sacra viri laudes Roma cognoscat: sicut primum illum nostrum libellum non per Italiam tantum, sed per totam etiam diffudit Illyricum. Ille Martini non invidus gloriarum, sanctarumque in Christo virtutum piissimus æstimator,¹ non abnuet præfulem nostrum cum suo Felice componere. Inde si forte ad Africam transfretabis, referes audita Carthagini: licet jampridem, ut ipse dixisti, virum noverit, tamen nunc præcipue de eo plura cognoscat, ne solum ibi Cyprianum martyrem suum, quamvis sancto illius sanguine consecrata, miretur. Jam si² ad lævam, Achaïæ sinum paullulum devexus intraveris, sciat

¹ Non abnuet Præfulem.] Videtur expetiisse Severus, ut vitam Martini scriberet Paulinus Nolanus. Ac in ea opinione est Gregor. Turon. ac Venantius Fortunatus, lib. 1.

— Fide pollens Paullinus & arte
Versibus explicuit Martini dogma magistri.

Sed errant, qui vitam Martini à Pauli-

no Seniore scriptam putant. Junior enim quidam fuit, cuius extant versus de Martino. Quod ostendit Baronius ad A. ccccii. Præsul nomen summi in Ecclesia honoris, idem quod *πρωτοπρεσβυτερος*, Antistes, Pontifex summus. *Salmast.*

² Ad lævam, Achaïæ sinum.] Corinthiacum sinum significat, qui Achaïæ ad lævam est. *Ciselin.*

¹ Solum.

sciat Corinthus, sciant Athenæ, non sapientio-rem in Academia Platonem, nec Socratem in carcere fortio-rem. Felicem quidem Græciam, quæ meruit audire Apostolum prædicantem: sed nequaquam à Christo Gallias derelictas, quibus donaverit habere Martinum. Cum vero ad Ægyptum usque perveneris, quanquam illa suorum sanctorum numero & virtutibus sit superba, tamen non dedignetur audire: quia illi, vel universæ Asiæ, in solo Martino Europa non cesserit.

XXII. Cæterum cum Hierosolymam inde petiturus ventis cursuum vela commiseris, negotium tibi nostri doloris injungo, ut si unquam illustris illius Ptolemaidis litus accesseris, sollicitus inquiras, ubi sit consepultus noster ille Pomponius: nec fastidias visitare ossa peregrina. Multas illic lacrymas, tam ex affectu tuo, quam ex nostris funde visceribus. Ac, licet inani munere, ¹ solum ipsum flore purpureo, & suave redolentibus sparge graminibus. Dices tamen illi, sed non aspere, non acerbe, compatientis alloquio, non exprobrantis elogio: Quod si vel te quondam, vel me semper audire voluisset, & Martinum magis quam illum, quem nominare nolo, fuisset imitatus, nunquam à me tam crudeliter disparatus, ignoti pulveris regione tegeretur, naufragi sorte prædonis passus in medio mari mortem, & vix in extremo nactus littore sepulturam. Videant hoc opus suum, quicumque ex illius abscessu mihi nocere voluerunt: videant gloriam suam, & vel nunc adversum me grassari desinant vindicati. Hæc cum maxime flebili voce gemeremus, omnium lacrymis per nostra lamenta commotis, cum ² magna quidem Martini admiratione,

¹ Solum ipsum flore purpureo, & suave redolentibus sparge graminibus.] Ethnicorum hic mos, ut notum. Qui & sepulcris coronas appendebant floridas, cujus ritus meminit Lucianus aliquoties, ut in Scythia, & *ὡς ἐν τῇ ἐπι μισθῶ*

συνόλιον Christiani vero hoc non faciebant. Quo nomine etiam à paganis accusati. Cæcilius apud Minucium in Octavio: *Coronas sepulcris denegatis.*

² Magna quidem Martini admiratione.] Festum ejus ad xi. Novemb. in Fastos rela-

tione, sed non minore ex nostris fletibus dolore, discessum est.

relatum est. Qua die Christiani, turpe dictu, altera Bacchanalia vivunt, & anserina carne se faciunt. Cujus moris origo incerta est. Quæ communiter tradunt, id propterea fieri, quod anseres Martinum strepitu suo prodiderint, vel ei causa mortis, ex nimio esu anserinæ carnis fuerint; & alia hujus generis, mera commenta sunt, ut Magnus Vossius censet. Cujus opinio est (ut mihi Cl. Vir G. Andreas Richter perseripit) à Septentrionalibus populis, rusticana præsertim plebe, hanc festivitatem descendisse, cui avis illa inter præcipua mensæ fercula, sicut urbanis turdus vel perdix.

F I N I S.

